

“FARHOD VA SHIRIN” DOSTONINI ZAMONAVIY TAHLILGA TORTISH HAMDA MUTEMEDIA VOSITALARIDAN FOYDALANISH

Jalolova Dilshoda Jamil qizi

Toshkent shahri Yangihayot tumani 332-maktab

ona tili va adabiyoti fani o'qituvchisi

Annotatsiya. Mazkur maqola “Farhod va Shirin” dostonini tahlili qilish orqali o‘quvchilarni asarga bo‘lgan qiziqishini orttirish. Multimedia vositalari yordamida qiyoslash orqali o‘rganish.

Kalit so‘zlar: *mumtoz asar, multimedia vositalari, interfaol metodlar*

Umumta’lim maktablarida Alisher Navoiyning epik asarlarini o‘qitishning holati kuzatilganda o‘quvchiyoshlar epik asarlarni qanday qilib samarali o‘zlashtiradi, degan savol hamon o‘z javobini to‘liq topmaganligi ko‘zga tashlanadi.

S.Dolimov¹, H.Ubaydullaev, Q.Ahmedov, A.Zunnunov², S.Ahmedov³ kabi olimlar ham Alisher Navoiy ijodini o‘rgatishning turli muammolari yuzasidan tadqiqot olib borganlar. Professor Q. Yo‘ldoshev “Yangicha pedagogik tafakkur va umumta'lim maktablarida adabiyot o‘qitishning ilmiy-metodik asoslari”⁴ deb nomlangan doktorlik dissertasiyasida epik asarlarni o‘qitishda o‘quvchilarning yosh va ruhiy xususiyatlarini hisobga olish, asarning hajmi yoki murakkablik darajasidan kelib chiqib, turli o‘quv tadbirlarini qo‘llash yuzasidan tavsiyalar bergan. Epik asarlarni o‘qitishda mavjud yaroqsiz tajriba, ya'ni asardagi voqealarni bayon qilishdan mutlaqo voz kechish kerakligini aytgan.

Taniqli adabiyotshunos B. To‘xlijev: “Xamsa” dostonlarini o‘rganishda har bir dostonning tabiatiga ko‘ra o‘qitish metodini tanlashni hamda “Xamsa” dostonlarini talqin qilishda syujet va kompozitsiyaga alohida urg‘u berish maqsadga muvofiqligini ta'kidlagan⁵.

1 S. Dolimov , H. Ubaydullaev, Q. Ahmedov. Adabiyot o‘qitish metodikasi. –T.: “O‘qituvchi”, 1967. 297–315 b.

2 Zunnunov A. Adabiyot o'qitish metodikasi. –T.: "O'qituvchi", 1992. 248–249 b.

3 Ahmedov S. Adabiyot darslarida epik janrlarni o'rganish. Adabiyot o'qituvchilariga yordam. –T.: "O'qituvchi", 1986. -92 b.

4 Yo'ldoshev Q. Yangicha pedagogik tafakkur va umumta'lim maktablarida adabiyot o'qitishning ilmiy-metodik asoslari. Ped. fan. dok... diss. – T.: 1997. – 306 b.

5 To'xliiev B. Adabiyot o'qitish metodikasi. –T.: "Yangi asr avlodi", 2006. 74–b.

Ulug' shoirning epik asarlarini o'rgatishda quyidagi kamchiliklarga ommaviy tarzda yo'l qo'yiladi:

- o'quvchilar tomonidan Alisher Navoiy epik asarlarining badiiy-estetik mohiyati yetarli darajada o'zlashtirilmayotgani;

- Navoiyning epik asarlarini badiiy-

g'oyaviy jihatdan his qilish, anglash va ulardan ta'sirlanish borasida o'quvchilar zamon talablariga javob berolmayotganligi;

- o'quvchilar o'qituvchining tayyor ko'rsatmalarini bajarish yoki ijodiy xususiyatlarga ega bo'lmagan insholar yozish, darslikdagi ma'lumotlarni o'zlashtirish bilan cheklanib qolayotgani;

- o'quvchilarning "Farhod va Shirin" dostoni yuzasidan darsliklarda keltirilgan matndan tashqari manbalarni qidirish va ta'nishishga qiziqishlari sustligi holatlari Alisher Navoiy epik asarlari o'qitilishiga zamonaviy usullardan foydalanib yondashish lozimligini taqozo qiladi.

Shuning uchun ham asar tahlilini o'quvchilarga zamonaviy metodlar yordamida ochib berishimiz kerak. Bugungi kunda o'qituvchi emas o'quvchi faol ishtirok etishi lozim. Shu maqsadda ushbu metodni tavsiya qilaman.

Biz hozir qo'llamoqchi bo'lgan metodimiz *o'qishdan avval, o'qish davomida, o'qishdan keyin* deb nomlanadi. "Farhod va Shirin" dostonini tahlil qilish uchun quyidagi bosqichlarda savol va topshiriqlar tuzib olamiz:

O'qishdan avval

O'qish davomida

O'qishdan keyin

Dostonni *o'qishdan avval* o'quvchilarga uyga topshiriq tarzida savollar berib yuboramiz.

1. Nima deb o'ylaysiz Alisher Navoiy nima uchun xamsanavislar an'anasini buzgan xolda dostonga "Xusrav va Shirin" emas "Farhod va Shirin" nomini beradi?
2. Dostonni o'qir ekansiz sizga yana qaysi asar hayolingizga keldi?
3. Qaysi qahramonning o'rniga bo'lib qolishni istardingiz?

O'qish davomida quyidagi savollar berib boriladi:

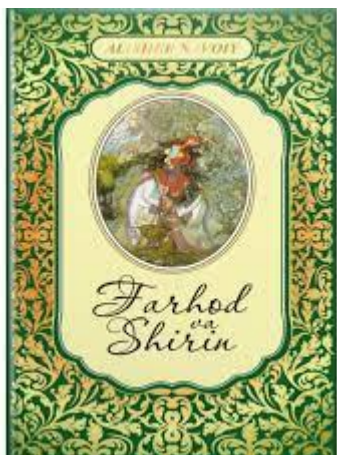
1. Farhodning g'amginlikning sababini siz qanday izohlaysiz?
2. Xusravninig so'zlaridan uning shaxsiyatiga xos bo'lgan qaysi jihatlarni angladingiz?
3. Siz Farhodning o'rnida bo'lganingizda Xusravning so'zlariga ishongan bo'larmidingiz?

O'qishdan keyin:

1. O'lim olddagi o'g'ilning bodi sabo orqali vidolashuvi sizga qanday ta'sir etdi?
2. Siz Farhod ishqini qanday angladingiz?
3. Siz asar muallifi bo'lganingizda asarni qay tarzda yakun toptirgan bo'lardingiz?

Asar tahlili jarayonida har bir obraz va detallarga alohida ahamiyat berib o'tamiz. Chunki ular dostonning mohiyatini ochishda juda katta xizmat qiladi.

Biz bilamizki Farhod va Shirin dostonini kino, spektakl, audio, multfilm va boshqa shunga o'xshash variantlari mavjud. Hozirgi o'quvchilarimiz multimedia vositalarini juda yaxshi tushunishadi va qiziqishadi. Biz shundan foydalanib dostonni yuqorida keltirilgan kino spektakl hamda audio, multfilm varianlaridan ularga qisqacha namoyish ettirib dostonning kitobdagi bilan ular tomosha qilgan parchalarida qanday farq borligini. Qaysi holatlar tushib qoldirilib qaysi epizodlar orttirilganligini so'rash orqali ularni "Farhod va Shirin" asarini to'laligicha o'qishiga erishishimiz mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Mirziyoyev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. – Toshkent: O‘zbekiston, 2017.
2. Yo‘ldoshev Q., Madaev O., Abdurazzoqov A. Adabiyot o‘qitish metodikasi. -Toshkent: O‘qituvchi, 1994.
3. Zunnunov A., Xotamov N., Esonov J., Ibrohimov A. Adabiyot o‘qitish metodikasi. -T: O‘qituvchi , 1992.
4. Husanboyeva Q. Adabiy ta’limda mustaqil fikrlashga o‘rgatish asoslari. – T.: O‘zinkonsentr, 2003. – 103 b.
5. Qayumov A. “Farhod va Shirin” sirlari. – Toshkent: O‘zbekiston, 1979.